

Excursieverslagen van FLORON-kampen in 2002

Verslag van het inventarisatiekamp in West Zeeuws-Vlaanderen 24–26 mei 2002
Justus van den Berg, Fluitekruidstraat 151, 4462 MG Goes

In 2002 werd het tweede FLORON-inventarisatieweekend in Zeeland gehouden, ditmaal in West Zeeuws-Vlaanderen. In totaal hebben 32 mensen deelgenomen aan het kamp. Helaas was het weer ons deze dagen niet bijster goed gezind. Met name de zondag was met forse regenbuien eigenlijk geen streeplijst waard. Overnacht werd op de minicamping van de familie Hermans, gelegen ergens in de stille polders tussen Sluis en Aardenburg. De inventarisaties vonden plaats vanaf de uiterste westhoek in Zeeuws-Vlaanderen tot aan de kanaalzone bij Terneuzen.

Alle cijfers op een rij

Er zijn 31 streeplijsten ingevuld, met in totaal 4307 waarnemingen van 521 soorten. Het gemiddelde aantal waarnemingen per kilometerhok is circa 140. Het hoogste aantal soorten (238) betreft een kilometerhok bij Cadzand-Bad met de landschapstypen: strand, smalle duinenrij, bebouwde kom, grasland en polder. De overige hokken komen niet hoger dan 130 tot 180 soorten. Dit aantal is gangbaar voor de Zeeuwse polders met verschillende landschapselementen (dijk, kreek, grasland en akker).

Een van de opvallende zaken van het inventarisatiekamp 2002 waren de dramatische resultaten uit de LMF-A-hokken. Veel soorten bleken verdwenen of sterk in aantal achteruit gegaan te zijn. In 14 hokken verspreid door West Zeeuws-Vlaanderen, worden in totaal 67 plantensoorten via het LMF-A-project gevolgd. De oudste waarnemingen van enkele soorten dateren uit 1980 of 1981 (de inventarisaties van de Provincie Zeeland). Maar liefst 22 soorten konden in de LMF-hokken niet worden teruggevonden. Een aantal van deze soorten moet als verdwenen worden beschouwd: Graslathyrus (*Lathyrus nissolia*), Glad parelzaad (*Lithospermum officinale*), Grote bremraap (*Orobanche rapum-genistae*), Duizendknoopfonteinkruid (*Potamogeton polygonifolius*) en Akkerdoornzaad (*Torilis arvensis*). Voor de overige soorten is de conclusie minder dramatisch: ze zijn tijdens het kamp wel waargenomen in andere hokken, vertonen een onregelmatig voorkomen, zijn pas later in het seizoen te herkennen of zijn elders in de regio recent nog waargenomen.

Vermeldenswaardige soorten

Tegenover het hoge aantal niet teruggevonden soorten uit het LMF-A-project stonden gelukkig ook tal van terugmeldingen en nieuwe vondsten. We vermelden hier een selectie:

Kruipend moerasscherm (*Apium repens*): op een kreekoever van Sint Kruiskreek. Een bekende, enkele jaren geleden ontdekte groeiplaats, waar de soort zich door gericht beheer sindsdien uitbreidt.

Zwartsteel (*Asplenium adiantum-nigrum*): een nieuwe plek op de sluiswanden bij Terneuzen.

Stijf barbarakruid (*Barbarea stricta*): nieuw voor West Zeeuws-Vlaanderen.

Grijskruid (*Berteroa incana*): nieuw voor Zeeuws-Vlaanderen. De soort werd vrij massaal aangetroffen op een twee jaar geleden bij het graven van een poeltje opgeworpen zandrug, dat daarna is ingeplant met struikjes. Niet in de naburige gemeenteperken gevonden, maar mogelijk met het plantmateriaal aangevoerd? Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*): nabij Oostburg. Nieuw voor Zeeland; weer een natte, wat zure soort die er in Zeeland bijkomt.

Sikkelkruid (*Falcaria vulgaris*): nog steeds op dezelfde groeiplaats als in 1980. Middelste duivenkervel (*Fumaria muralis* subsp. *boraei*): nieuw voor Zeeland, onder meer in de berm van een weg grenzend aan een tuin en op een ruderaal plek onderaan een muur.

Frans walstro (*Galium parisiense*): nieuw voor Zeeland.

Glanzige ooievaarsbek (*Geranium lucidum*): ‘nieuw’ voor Zeeland, in die zin dat de soort nog niet in FlorBase-2G is opgenomen. Door Awie de Zwart op deze plek al zeker twee jaar waargenomen en zich uitbreidend. Aan de rand van een duinbosje. Er zijn geen aanwijzingen dat de soort zich hier niet spontaan heeft gevestigd.

Ronde ooievaarsbek (*Geranium rotundifolium*): nieuw voor Zeeland.

Veldrus (*Juncus acutiflorus*): nieuw voor West Zeeuws-Vlaanderen. In het ‘Vlaams district’ bij Eekloosche watergang en Valeiskreek.

Vijfdelig kaasjeskruid (*Malva alcea*): nabij Cadzand-Bad. Nieuw voor Zeeland.

Malrove (*Marrubium vulgare*): deze soort heeft vanouds een bolwerkje bij Cadzand en is daar ook nu weer in 2 hokken aangetroffen.

Wilde (‘Vlaamse’) peterselie (*Petroselinum segetum*): weer een nieuwe vindplaats van deze soort die eerder in het seizoen al op een aantal nieuwe plekken gevonden was.

Waardzegge (*Carex divisa*): op de wallen van Retranchement. De meest spectaculaire vondst van het kamp, sinds 1970 verdwenen uit Nederland.

Vreemde ereprijs (*Veronica peregrina*): nieuw voor Zeeuws-Vlaanderen. In Zeeland tot nog toe alleen langs de spoorlijn bij Middelburg en Kapelle. De soort breidt zich ook elders in Nederland uit en wordt dan vaak ineens op meerdere plekken niet ver van elkaar gevonden.

Een uitgebreider verslag van het kamp is opgenomen in het Themanummer van het Blad (nr 52). Te verkrijgen bij Justus van den Berg.

Verslag van het inventarisatieweekend in de IJsselvallei 14–16 juni 2002

Fred Bos, Bochtelstraat 49, 7102 BT Winterswijk & *Louis-Jan van den Berg*, Van Basten Batenburgstraat 4, 7133 CC Lichtenvoorde

Tijdens dit weekend is een 14-tal km-hokken geïnventariseerd waarbij de van deze hokken bekende LMF-soorten het uitgangspunt vormden. Ruim 20 mensen namen deel aan het weekend dat zijn uitvalsbasis had in het Nivonhuis in Hall. Zoals meestal het geval is, worden nooit alle bekende LMF-soorten in een hok teruggevonden. Daar staat tegenover dat vrijwel altijd nieuwe LMF-soorten aan de lijst kunnen worden toegevoegd.

De vrijdagmiddagexcursie voor de vroegkomers werd doorgebracht in het zeer rijke SBB reservaat Cortenoever. Hier kon een ieder zijn of haar hart ophalen aan een keur van zeldzame tot zeer zeldzame soorten. Meer dan twintig soorten werden op het GPS-formulier ingevuld. Een selectie: Groot en Klein spiegelklokje (*Legousia speculum-veneris* en *L. hybrida*), Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*), Kleine ruit (*Thalictrum minus*), Veldsalie (*Salvia pratensis*), Bevertjes (*Briza media*), Veldgerst (*Hordeum secalinum*), Aardaker (*Lathyrus tuberosus*), Ruige weegbree (*Plantago media*), Walstrobremraap (*Orobancha caryophyllacea*) Brede ereprijs (*Veronica austriaca* subsp. *teucrium*) en Besanjelier (*Cucubalus baccifer*). Dankzij de oplettendheid van René van Moorsel werd de in de akkertjes aanwezige veldsla ontmaskerd als Geoorde veldsla (*Valerianella rimosa*). Als beloning ontdekten we de soort ook nog in het aangrenzende km hok. Het botanische hoogtepunt werd dus al tijdens de voorexkursie waargenomen. Elders in dit nummer wordt nader op deze vondst ingegaan. Geoorde veldsla was een verrassing, maar we hadden in deze akkers wel gehoopt op vondsten van Vroege ereprijs (*Veronica praecox*) en Akkerboterbloem (*Ranunculus arvensis*). Deze hoop was echter ijdel; ze werden niet gevonden.

Op de Veluwe en langs de Veluwerand werden vier hokken bezocht. De boeiende vondsten werden vooral in de bossen en de natuurgebieden gedaan. Het intensief gebruikte boerenland leverde weinig nieuws op. Langs een sprengrand werd Paarbladig goudveil (*Chrysosplenium oppositifolium*) terug gevonden. Stekelbrem en Kruipbrem (*Genista anglica* en *G. pilosa*) zijn beide nog aanwezig op plagplekken in de heide. Van Hondstarwegras (*Elymus caninus*) werd een nieuwe vindplaats ontdekt.

Rietorchis (*Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*) was nog massaal aanwezig in het Lampenbroek. Op de Tondensche heide hebben diverse LMF-soorten het moeilijk. Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*) bijvoorbeeld lijdt een kwijnend bestaan. De meewandelende beheerder vertelde dat er druk gewerkt wordt aan herstelbeheer. Op plagplekken had Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*) zich inmiddels al gevestigd.

Populaties van stroomdalplanten in het vroegere overstromingsgebied van de IJssel zijn zeer schaars geworden. Na de verhoging van de rivierdijken zijn de voormalige soortenrijke bloemdijken schaars geworden. Het huidige voorkomen is vrijwel beperkt tot het winterbed van de rivier en daar voornamelijk beperkt tot de minst intensief gebruikte delen. Veel LMF-soorten, met name de stroomdalplanten, zijn tijdens het weekend niet teruggevonden. Echte kruisdistel (*Eryngium campestre*), Karwijvarkenskervel (*Peucedanum carvifolia*) en Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) komen nog regelmatig voor. Afgezien van het voorkomen op Cortenoever is het slecht gesteld met onder andere Groot spiegelklokje, Ruige weegbree en Bevertjes. Kattendoorn (*Ononis repens* subsp. *spinosa*) wordt nog wel een enkele keer gevonden. Te hopen valt dat veranderende inzichten in het waterbeheer (waarbij weer wordt gefilosofeerd over overlaatgebieden) een positieve invloed zal hebben.

Precies 10 jaar na het eerste inventarisatieweekend op Ameland stond het eiland de afgelopen zomer weer op het programma. De vorige keer ging het er vooral om van elk kilometerhok een behoorlijke streeplijst te verzamelen. Nu stonden vooral de aandachtsoorten van het Landelijk Meetnet Flora in de belangstelling. In de afgelopen jaren was al het nodige werk verricht door Bart van Tooren en Jitske Hibma, maar het eiland bleek toch te groot om op deze manier helemaal te onderzoeken.

Zo'n 30 deelnemers verzamelden zich bij mooi weer bij de boot in Holwerd. Sommigen van de aanwezigen konden met moeite de aandrang bedwingen om nog snel even de pier en het parkeerterrein te inventariseren. Na de overtocht resteerde nog genoeg tijd voor een bezoek aan een aantal mooie plekken in de buurt van de kampeerboerderij in Buren.

Al de eerste dag leverde een aantal leuke vondsten op, waaronder Heemst (*Althaea officinalis*) en Knolvossenstaart (*Alopecurus bulbosus*) bij de Kooiduinen. Deze soorten waren voor FlorBase nog niet bekend van Ameland en de naburige eilanden. Johan Krol van het Natuurcentrum Ameland vertelde later dat Knolvossenstaart hier wel vaker gevonden was. Goed, we weten ook niet alles in Leiden.

De interessante delen van Ameland liggen vooral in het uiterste westen en het uiterste oosten van het eiland. Op zaterdag stond de oostelijke helft van het eiland op het programma. Dat betekende veel fietsen en voor de expeditie naar de oostpunt ook nog een stuk lopen. Uit het meest oostelijke kilometerhok (193-608) waren ruim 20 soorten bekend en we waren benieuwd welke ontwikkelingen zich daar hadden voorgedaan. Dat was heel verrassend: het kilometerhok was vrijwel geheel in zee verdwenen. Met de hulp van de GPS konden we binnen het kilometerhok nog net twee soorten vinden: Zeekraal (*Salicornia spec.*) en Biestarwegras (*Elytrigia juncea* subsp. *boreoatlantica*). In de andere kilometerhokken in het oostelijke deel van het eiland hebben zich voor zover na te gaan geen spectaculaire veranderingen voorgedaan. De groeiplaatsen van Rozenkransje (*Antennaria dioica*) op Het Oerd (laatste waarneming 1991) konden niet worden teruggevonden. Er resteert nu nog één vindplaats in de buurt van Nes.

Het meest dynamische deel van de westelijke helft is het gebied rond de Lange Duinen-Noord. Hier ligt een brede primaire duinvallei, waar af en toe de zee in kan doordringen. Veel overgangen dus tussen zoet en zout, en tussen nat en droog. Bijna alle soorten die je in zo'n gebied mag verwachten zijn er aanwezig: Parnassia (*Parnassia palustris*), Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*), Groenknolorchis (*Liparis loeselii*), Knopbies (*Schoenus nigricans*), Rond wintergroen (*Pyrola rotundifolia*). Dat er ook meer geïsoleerde, zuurdere plekken aanwezig zijn bewijst de vondst van Klein blaasjeskruid (*Utricularia minor*).

Het Stofzaad in de bossen van Hollum (laatste waarneming 1988) konden we niet meer terugvinden. Waarschijnlijk is deze soort niet meer op het eiland aanwezig. Beter gaat het met de Draadgentiaan (*Cicendia filiformis*). Deze soort werd voor Ameland voor het eerst gemeld door Johan Krol in 1998. Toen stonden er enkele

tientallen exemplaren op een plagplek. Het afgelopen jaar waren het er meer dan 5000. Ook Dwergvlas (*Radiola linoides*) was op deze plek present.

Ten slotte nog een algemenere nieuwkomer: Bezemkruid (*Senecio inaequidens*). Op zijn veroveringstocht door Nederland is deze soort inmiddels ook op Ameland doorgedrongen. De eerste vondst dateert overigens al uit 2001 (Johan Krol). Dat was in hetzelfde jaar als de eerste waarneming op het buureiland Schiermonnikoog (melding Wim Penning).

Verslag van het inventarisatieweekend Midden-Limburg 9–11 augustus 2002
Leo Spoormakers, Sint Teunisgang 62 A, 6211 AR Maastricht

Midden-Limburg ten westen van de Maas is één van die gebieden in Nederland waar het landelijke florabestand FlorBase grote hiaten vertoont. Buiten de natuurgebieden is weinig bekend van de flora en bovendien zijn de gegevens doorgaans gedateerd. En dat voor een gebied dat tot in de eerste helft van de vorige eeuw vermaard was om zijn botanische parels zoals in de omgeving van Weert. Reden genoeg om een inventarisatieweekend volledig te richten op het Witte Gebieden Plan van FLORON.

Vanuit de Leudalhoeve in Roggel werden gedurende het weekend door 24 deelnemers 24 witte (en enkele gebroken witte) hokken geïnventariseerd waarvan 19 volledig en 5 gedeeltelijk. Bij elkaar leverde dit 4336 waarnemingen op. Dit aanzienlijke resultaat is, behalve natuurlijk aan de inzet van de deelnemers, mede te danken aan de goede weersomstandigheden. Terwijl grote delen van het land gebukt gingen onder hoosbuien, bleef Midden-Limburg hiervan gespaard. Waarmee de status van het gebied als droogste regio van het land maar weer eens bevestigd werd.

De geïnventariseerde hokken liggen in grofweg vier landschapstypen: het Middenlimburgse beekdalengebied in de Centrale Slenk, met name in het stroomgebied van de Tungelroyse Beek (9 hokken); de Peelregio, een overwegend open en vochtig ontginningsgebied met her en der peelrestanten (2 hokken); het gebied rond de Peelrandbreuk met gesloten heidebossingen en open heideontginningen (7 hokken); het beekdalgebied op de Peelhorst (3 hokken) en ten slotte het Maasdal (3 hokken).

Afgaande op het totaal aantal waarnemingen heeft het weekend veel opgeleverd. Met soortenaantallen van 143 tot 257 zijn de km-hokken duidelijk op de kaart gezet. Evenwel afgaande op de algemene indrukken van de deelnemers kunnen de geïnventariseerde hokken gekenschetst worden als 'wel aardig'.

De krenten uit de pap van het weekend zijn op de eerste plaats de Rode-Lijstsoorten. In totaal werden 15 RL-soorten (volgens de status op de nieuwe lijst) aangetroffen. Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*) is hierbij het vaakst waargenomen (6x). Deze soort is regionaal dan ook niet echt een zeldzaamheid en kan hier veelvuldig in het Maasdal maar ook daarbuiten langs spoorlijnen en in wegbermen worden aangetroffen. Overige en meerdere malen aangetroffen RL-soorten zijn ondermeer: Stekelbrem (*Genista anglica*), Dwergviltkruid (*Filago minima*), Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) en Bosdroogbloem (*Gnaphalium sylvaticum*). Van de Bosdroogbloem waren aan de westkant van de Maas tot nu toe

enkele verspreide vindplaatsen bekend. De vondsten tijdens het weekend bleken allemaal nieuwe plekken en bovendien geconcentreerd in de bossen en bosranden rond de Peelrandbreuk.

Opmerkelijk waren de drie vondsten van Borstelkrans (*Clinopodium vulgare*) in het Maasdal bij Horn. Zover bekend is deze soort pas één keer eerder sinds 1975 in het Limburgse Maasdal buiten Zuid-Limburg aangetroffen. De vondsten bij Horn betreffen bovendien de meest noordelijke in Limburg.

Zonder meer bijzonder waren de vondsten van Gladde zegge (*Carex laevigata*) en Paardenhaarzegge (*C. appropinquata*) in een oude maasmeander op de overgang van het Maasdal en de hoge zandgronden. Een jaar eerder waren deze vindplaatsen gemeld vanuit de provinciale vegetatiekartering maar nog niet gedocumenteerd in FlorBase. Van Gladde zegge betreft het de vierde vindplaats in Limburg en tevens in Nederland, maar de eerste ten westen van de Maas. De drie eerdere vindplaatsen liggen op betrekkelijk korte afstand van elkaar in de omgeving van Venlo. Van de Paardenhaarzegge is de nieuwe vindplaats de tweede van Limburg.

Tijdens het weekend kon de verdere opmars van Rivierfonteinkruid (*Potamogeton nodosus*) buiten het Maasdal worden geregistreerd. Dit maal werd deze soort aangetroffen in de Noordervaart die dwars door de Peelregio loopt. De Noordervaart voert Maaswater dat wordt doorgeleid naar Noord-Limburg om de landbouwgronden in tijden van droogte van voldoende water te voorzien. Tijdens het inventarisatie-weekend van FLORON in Noord-Limburg in 1999, werd de vestiging van Rivierfonteinkruid al vastgesteld in het hart van de Peel op de grens van Brabant en Limburg. Inmiddels is deze soort ook al op verschillende plaatsen in Noordlimburgse beken geconstateerd (mond. meded. Fons Reijerse). Het afvoeren van Rivierfonteinkruid van de recente Rode Lijst lijkt hiermee dan ook geheel gerechtvaardigd.

Een greep uit de waarnemingen van weliswaar geen Rode-Lijstsoorten maar zeker geen alledaagse soorten in Midden-Limburg betreft: Moerasvaren (*Thelypteris palustris*), Schaafstro (*Equisetum hyemale*), Waterscheerling (*Cicuta virosa*), Gele kamille (*Anthemis tinctoria*) en Slanke waterbies (*Eleocharis uniglumis*). Van laatstgenoemde soort zijn in Midden-Limburg nog maar drie vindplaatsen bekend, maar hij zal ongetwijfeld veelvuldiger over het hoofd worden gezien.

Verslag van het inventarisatiekamp in het Lauwersmeergebied 23–25 augustus 2002
Willem Stouthamer, Zoutstraat 17-3, 9712 TB Groningen

Dichtbij Zoutkamp ligt Vierhuizen tegen de oude zeedijk aangeklemd. Hier in het Gronings-Friese grensgebied was het onderkomen 'Lauwerszee' weer een prima uitvalsbasis voor ruim 2 dagen inventarisatiewerk. De positieve instelling van de 32 deelnemers en de uitstekende kookkunst van Claud Biemans bleken de juiste ingrediënten om zelfs eindeloze rietvelden te lijf te gaan!

In het kader van het Witte Gebieden Plan is het zuidelijke deel van de Lauwersmeer bezocht. Een slecht toegankelijk gebied, waar nog weinig is geïnventariseerd. Grote delen van het gebied zijn eigendom van Staatsbosbeheer dat ons een vergunning verleende om in het zuidelijke deel van de Lauwersmeer, de Kollumerwaard, te inventariseren. Hier vinden we van west naar oost de Senner-, Blik-, Pompster- en

Zoutkamperplaat. Deze zandplaten zijn na de afsluiting van de Lauwerszee in 1969 steeds verder ontzilt. De drooggevallen gebieden zijn vrijwel geheel dichtgegroeid met Riet (*Phragmites australis*).

In deze ruigte met slenken moeten we zelf onze weg banen. Welke nieuwe planten zullen er verschijnen tussen al dat riet? Het resultaat van al onze inspanningen is toch nog een flink aantal Rode-Lijstsoorten, zoals Fraai duizendguldenkruid (*Centaureum pulchellum*), Rode ogentroost (*Odontites vernus*), Geelhartje (*Linum catharticum*) en Sierlijke vetmuur (*Sagina nodosa*). Van de nieuwe Rode Lijst 2000 komen daar nog bij Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*) en Moerasbasterdwederik (*Epilobium palastre*). Een verrassende vondst is Galigaan (*Cladium mariscus*), een flinke pol te midden van de rietvegetatie op de Sennerplaat. Enkele Rietorchissen (*Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*) worden gevonden aan weerszijden van het Simonsgat op de Senner- en Blikplaat.

Vanaf 1976 zijn op de platen drie vormen van beheer opgestart: jaarrond beweiding, seizoenbeweiding met Koniks en Schotse hooglanders (Fig. 1) en een beheer van 'niets doen'. Als gevolg van de begrazing is de successie van rietvegetatie op sommige plaatsen teruggedrongen tot een vegetatie waarin Fioringras (*Agrostis stolonifera*) overheerst. Het gebied is hierdoor opener geworden. Bij een onderzoek¹ in 1990 is vastgesteld dat er weinig soorten voorkomen, maximaal 14 soorten in het begraasde gebied. Bij de inventarisaties van het kamp leverde een km-hok gemiddeld zo'n 100 soorten op. Hoewel beide aantallen niet één op één vergeleken kunnen worden, is duidelijk dat de soortenrijkdom in de afgelopen 10 jaar is toegenomen. De inventarisaties gedurende het kamp leveren dan ook waardevolle informatie over de ontwikkeling van de vegetatie in het Lauwersmeergebied.

Fig. 1. Floristen aan het werk tijdens het inventarisatiekamp in het Lauwersmeergebied met Schotse hooglanders op de achtergrond. Foto: Wout van der Slikke.

Zowel aan de Friese als aan de Groningse kant worden ook buiten het Lauwersmeergebied nog enkele km-hokken geïnventariseerd voor het Witte Gebieden Plan. De hokken zijn geselecteerd op een ruime variatie aan biotopen in vergelijking met het omringende gebied en omvatten in de meeste gevallen delen van een dorp of buurtschap. Op de muren van oude kerkjes van Oostrum, Morra en Anjum staan Muurvarens (*Asplenium ruta-muraria*) en op een kademuur in Munnekezijl groeit een Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*). Op Groninger (zee)dijken staat van oudsher Knopig doornzaad (*Torilis nodosa*), Kamgras (*Cynosurus cristatus*), Veldgerst (*Hordeum secalinum*) en de wat zeldzamer Goudhaver (*Trisetum flavescens*). De genoemde grassen groeien soms ook in bermten en worden alle tijdens het week-einde aangetroffen. Het totaal van deze streeplijsten ligt rond de 150 soorten per km-hok.

Als zondagmiddag iedereen weer samenkomt op het zonovergoten terras om de laatste vondsten te overleggen en de streeplijsten in te leveren, hebben de meeste deelnemers weinig haast om weg te gaan. Gelukkig wacht er over twee weken nog een kamp in Rotterdam.

1. M.E. van Oosten. 1991. Vegetatiestructuur en diversiteit van 'half natuurlijke' vegetatie in de Lauwersmeer. Groningen.

Verslag van het inventarisatiekamp in Rotterdam 6–8 september 2002
Adrie van Heerden, Oude Leedeweg 123, 2641 NN Pijnacker

Begin september werd in Rotterdam het eerste FLORON-stadsweekend gehouden. De organisatie kwam tot stand in samenwerking met het Bureau Stadsnatuur Rotterdam. Als uitvalsbasis konden we daardoor gebruik maken van een leslokaal van een schooltuincomplex, dat helaas ook als onderkomen voor veel muggen dienst deed. Gelukkig deed dat weinig af aan het enthousiasme van de deelnemers aan het kamp, die gedurende twee dagen verschillende aspecten van de flora in de stad onderzochten. In totaal hebben 18 personen aan het weekend deelgenomen. Het programma bestond in het kort uit het inventariseren van km-hokken in verschillende terreintypen, een excursie naar een terrein met veel leuke ruderaal soorten en een excursie naar de muurvegetaties in het centrum van Rotterdam.

Terreintypen

Rotterdam kan uit floristisch oogpunt ruwweg worden ingedeeld in een drietal terreintypen, afhankelijk van de dichtheid van de bebouwing. Voor de plantengroei speelt natuurlijk ook de leeftijd van de bebouwing een rol, vooral voor muren; in mindere mate voor woongebieden. Alledrie de terreintypen zijn tijdens het kamp aan bod zijn gekomen. De terreintypen kunnen als volgt worden omschreven:

1. Het centrum met de bebouwing tot de stoep of straat. De weinige tuinen liggen ingesloten tussen de woningen. Het groen bestaat vooral uit straatbomen. Een belangrijk element zijn de oude muren en grachtenkanten met hun muurvegetaties.

2. Woongebieden met daarin kleine stukjes groen, woningen met tuinen ook langs de openbare weg en kleine ruderaal terreintjes op plaatsen waar bijvoorbeeld panden zijn gesloopt.
3. Industriegebied met veel grotere ruderaal terreinen, veelal met opgespoten zand. Hier is de kans groot op adventieve planten die met transportmiddelen zijn meegekomen. Van grote invloed binnen deze categorie is of het industriegebied al dan niet grenst aan de havens en of er een spoorlijn aanwezig is.

Resultaten

Voor een aantal deelnemers was het een nieuwe ervaring om midden in het stedelijk gebied te inventariseren. Zij troffen diverse hen onbekende soorten aan of kregen die te zien tijdens de excursies of bij terugkomst tussen het materiaal dat door andere groepen was verzameld. Voor stedelingen en met name de Rotterdammers in het gezelschap was de verrassing uiteraard minder groot, maar toch viel er ook voor hen weer heel wat nieuws te ontdekken. Juist de samenkomst van kenners van de stadsflora uit diverse delen van het land gaf aanleiding tot veel discussie over overeenkomsten en verschillen in de ontwikkeling van de flora in het stedelijk gebied.

Naast de excursies naar leuke terreintjes is er ook 'productief geleerd', door nog slecht onderzochte km-hokken in groepjes van drie tot vier personen te inventariseren. In totaal zijn er 15 streeplijsten ingevuld met in totaal 2478 records. Een stadshok is doorgaans zeer bewerkelijk en in veel gevallen is het hok dan ook niet volledig onderzocht. Het gemiddeld aantal soorten in volledig onderzochte hokken was 223, in deels onderzocht hokken 167. De aantallen lopen uiteen van 116 tot 243. Houden we er rekening mee dat het gaat om een eenmalig bezoek en een veelal onvolledig onderzoek, dan mogen we er wel vanuit gaan dat stadse hokken in Rotterdam doorgaans al gauw 150 tot 200 soorten tellen.

Algemene soorten

In totaal zijn 480 soorten gevonden, waarvan 45 soorten in (vrijwel) alle geïnventariseerde hokken. Naast de ruigtesoorten als Akkerdistel (*Cirsium arvense*) en Bijvoet (*Artemisia vulgaris*) vallen daarbij vooral duinsoorten op als Jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea*) en Duinriet (*Calamagrostis epigejos*). De oorspronkelijk adventieve soorten Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*) en Straatliefdegras (*Eragrostis pilosa*) zijn zo sterk uitgebreid dat ze inmiddels in alle hokken te vinden zijn.

Bijzondere waarnemingen

Bijna één derde van de soorten is maar één keer aangetroffen. Hierbij vinden we Rode-Lijstsoorten, muurplanten en zeldzame adventieve planten. Enkele opvallende soorten zijn:

Melige toorts (*Verbascum lychnitis*): deze soort was bekend op een oud rangeerterrein, maar is ook op een andere plaats aangetroffen.

Hoge fijnstraal (*Conyza sumatrensis*): deze grote fijnstraalsoort is in twee hokken gevonden. De soort wordt steeds vaker in met name industriegebied aangetroffen.

Lemna turionifera: een nieuwe kroossoort voor Nederland, die tijdens het kamp op twee plaatsen is aangetroffen. Nader onderzoek in de week erna door enkele mensen uit Rotterdam heeft nog veel meer plaatsen opgeleverd.

Ook de standplaats van soorten kan opmerkelijk zijn. Zo onderzochten enkele deelnemers ook de straatkolken in hun hok op het voorkomen van planten. Zij troffen daarbij onder andere Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) en Selderij (*Apium graveolens*) aan.

Al met al is het eerste stadskamp in goede aarde gevallen bij de deelnemers. Veel floristen maakten kennis met voor hen nieuwe soorten en stonden open voor een herhaling. Wellicht dat het kamp in Noorbeek – met ondermeer aandacht voor de flora van Maastricht – komend seizoen al in die wens voorziet.

Meerdaagse excursies 2003

Voor komend seizoen hebben we naast de tientallen dagexcursies weer vijf inventarisatiekampen op het programma staan. Helaas zijn ze minder mooi verspreid over het seizoen dan de afgelopen jaren. De ruimtelijke spreiding laat minder te wensen over: van Zeeland tot Groningen en Zuid-Limburg. We starten het seizoen met het derde en laatste kamp uit de Zeeland-trilogie, ditmaal op Schouwen-Duiveland. Daarna verblijven we in de kop van Overijssel, vervolgens gaan we verder noordwaarts naar Winschoten vanwaar we het Dollardgebied en andere delen van Noord-Groningen bezoeken en via een kamp in de Gelderse vallei komen we in Zuid-Limburg, waar we het najaarsaspect van kalkgraslanden combineren met aandacht voor het urbaan district.

Alle belangstellenden zijn welkom om aan één of meer kampen deel te nemen. De weekenden bieden een goede gelegenheid om eens met floristen uit diverse windstreken en met uiteenlopende florakennis op stap te gaan. De kampverslagen van afgelopen jaar, die u elders in dit nummer aantreft, maken duidelijk dat dit doorgaans heel aangenaam en leerzaam is. We rekenen ook komend seizoen weer op veel belangstelling!

De kampen duren van vrijdag (middag of avond) tot en met zondagmiddag. In Zuid-Limburg gaan we een dag eerder van start. Er wordt doorgaans in groepjes van circa drie personen geïventariseerd. Aan het eind van de middag keert iedereen terug uit het veld naar de groepsaccommodatie. Dan is er tijd om vondsten en belevenissen uit te wisselen en samen met andere deelnemers lastige soorten op naam te brengen. Vaak is er voor belangstellenden nog een gezamenlijke avondexcursie naar een botanisch leuk terrein in de buurt van het kampverblijf. Eventueel is het mogelijk slechts een deel van het kamp bij te wonen. Aanmelding is noodzakelijk, ook als men geen gebruik maakt van de accommodatie. Het verblijf is tegen kostprijs. Voor nadere informatie en opgave kunt u terecht bij de organisatoren van de betreffende kampen of bij het Landelijk Bureau van FLORON (071-5272533). De informatie is ook te vinden op de website van FLORON (www.floron.nl).